

Wij hebben een breed programma kunnen samenstellen: economie, gezondheid, techniek, architectuur, kunst, muziek. Hoogtepunt is de opvoering van scènes uit de Chymische Bruiloft door de groep, die dit ook opvoerde op de conferentie in Zeist dit najaar; met een aanloop daar naar toe door Loek Dullaert via Hieram en Johannes; en als sluitstuk een verdieping in de omvormingsprocessen uit de Chymische Bruiloft door Lisette Buisman. U bent van harte uitgenodigd te komen en uw vrienden mee te nemen. En als u de Flyer aan kennissen wilt geven, ze liggen klaar in de Riouwstraat 1.

Ondernemen voor het welzijn van de mens

Reinoud van Bemmelen

Dinsdag 21 februari 20.00 uur. De toegang is € 10.

Kunnen we de wereld overlaten aan grote ondernemers, organisaties en de overheid? Of moeten we zelf ook ondernemen en persoonlijke daadkracht tonen. Het ondernemersvermogen van de mens wordt uitgedaagd. Hoe werk je sociaal, vanuit je hart en verdien je geld voor de financiële continuïteit? Waar kun je werkelijk het verschil maken en de wereld om je heen naar eigen inzicht vormgeven? Het belang van het zelf vormgeven van deze maatschappij is groot en vergt een tegenwoordigheid van geest. Hoe vind je in jezelf een ankerpunt van waaruit je je beslissingen en handelen kunt vormen, waar je enthousiast van wordt en anderen beter maakt. Reinoud is een ervaren ondernemer, die de idealen van Steiner's driegeleding in praktijk weet te brengen. Hij zal nieuwe inzichten laten ontstaan die ons dit ankerpunt kunnen geven voor ons handelen in onze complexe maatschappij. Ook de jarenlange ervaring van een groep ondernemers, verbonden met Stichting Sleipnir, zal een inspiratiebron vormen voor het gesprek. Zo ervaren wij hoe praktisch de antroposofie kan zijn.

Het hart als centrum van ons zijn

Roger Crijns

Woensdag 1 en 8 maart, 20.00 uur. De toegang is € 10 per avond.

Voordracht 1. Wat is het hart: een pomp? een stuw? Maakt dat wat uit? Wat zeggen ze over de mens? Hart als warmtebron. Waar komt de warmte vandaan? Warmte als de drager van de Geest. Wat zijn wij? Geestelijke wezens. Het hart is zetel van de geest van het ik of de Ik-organisatie. Daar zetelt ook weer het karma. Hoe werkt hart en karma? Hartmeditaties zijn een grote hulp om een ruimere visie over het hart te krijgen. De medische Sektie in Dornach heeft een boekje uitgegeven met 80 meditaties van

Rudolf Steiner over het hart. Roger zal er 2 behandelen: “Stralender dan de zon” en “Im Herzen lebt ein Menschenglied.....”

Voordracht 2. Wat betekent het, als ons hart ziek wordt? Voorbeelden van hartziekten, zoals “hoge bloeddruk”, ritmestoornissen, vaatverkalkingen, hartinfarct, etc. Cholesterol is geen oorzaak van hart-vaat ziekten. Energetische oorzaken van hartziekten. Hoe kun je in overeenstemming met jouw hart leven als preventie tegen hart-vaatziekten? De scholingsweg en meditatie als preventie tegen hart-vaat ziekten. De rol van kunst in de preventie van hart-vaat ziekten. Reguliere huisartsen zijn er achter gekomen, dat hartinfarcten niet hoeven te bestaan. Antroposofisch gaan hartziekten over biografische stuwingen, karmische zaken en heftige biografische zaken. Het eigen bewustzijn is bepalend voor de toekomst van het hart!

Lijdenstijd in de muziek

Marc van Delft

Dinsdagavond 7 maart 2017, 20.00 uur. De toegang is € 10.

De overgang van winter naar lente is verbonden met het oerthema van dood en opstanding. De opstanding van de natuur in de lente uit de dood van de winter werd verbonden met de dood en de opstanding van Christus zodat Goede Vrijdag, de Dood, en Paaszondag, de Opstanding, rond de tijd van de overgang van winter naar lente, ofwel de overgang van sterrenbeeld Vissen naar sterrenbeeld Ram werd gevierd. De Vissensymboliek wordt vaak verbonden met de dood aan het kruis op Goede Vrijdag. De wedergeboorte van de natuur hangt met de symboliek van de Ram of liever gezegd ‘het lam Gods’ samen. Bestudeert men de toonsoorten van de Vissen: F groot en D klein, dan komt men veelvuldig de doodsthematiek van de Lijdensweek tegen. De toonsoort C dur hangt dan samen met de wederopstanding.

De mens tussen ondernatuur en bovennatuur Bob Siepman van den Berg

Dinsdag 14 en 21 maart, 20.00 uur. De toegang is € 10 per avond.

Voordracht 1. De eenzijdigheid van het materialisme. De laatste 150 jaar wordt de mensenziel door wetenschap, (elektro)techniek en digitale media steeds meer in een kunstmatig gebied, de zg. “ondernatuur” getrokken. Deze eenzijdigheid is niet zonder gevaar omdat de mens hierdoor zijn menselijkheid dreigt kwijt te raken. Bob zal zijn eigen zoektocht op dit gebied kort beschrijven. Wil de mens zijn menselijkheid behouden is van groot belang om je bewust te verbinden met de bovennatuur; het gebied van levenskrachten, kunst en spiritualiteit. De huidige natuurkunde leert ons dat licht een elektromagnetisch golfverschijnsel is en ook gezien kan worden als een soort energiepakketjes (fotonen); meer niet. De geesteswetenschap noemt elektriciteit en magnetisme “gevallen” levenskrachten. Elektriciteit als gevallen lichtether en

magnetisme als gevallen klank- of chemische ether. Hoe kunnen we deze diepere samenhangen gaan begrijpen?

Voordracht 2. De fenomenologie van Goethe als heel

makende weg. De fenomenologische methode heeft Goethe ontwikkeld bij zijn zoektocht naar de essentie van onder meer planten, dieren en kleurverschijnselen. Het is bij uitstek een weg om uitgaande van de natuur ons bewust te verbinden met de bovennatuur en daarmee een tegenwicht te bieden tegen de eenzijdig materialistische benadering. De onderzoeksmethode van Goethe begint met aandachtig en grondig waarnemen vanuit verwondering en eerbied. Wij kunnen ons waarnemen en voorstellen intensiveren, waardoor onze voorstellingsbeelden van de levende natuur steeds meer waarheidsgetrouw worden. Ook worden deze innerlijke beelden beweeglijker en levendiger. Door inleven, meebewegen en nabootsen kunnen deze beelden gaan spreken in bewegingen en gebaren. Al doende worden werkzaamheden, krachten en levensprincipes van de bovennatuur ervaarbaar. Wij zullen ook praktische fenomenologische oefeningen doen om iets van de stappen te ervaren en te verhelderen.

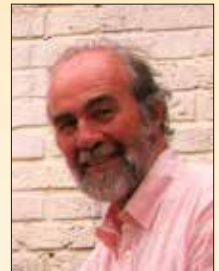

Wat vooraf gaat aan Christian Rosencreutz

Dinsdag 28 maart en 4 april 20.00 uur. De toegang is € 10 per avond.

Loek Dullaert

Rudolf Steiner legt een verband tussen Hieram (bouwer van de tempel van Salomo), de apostel Johannes (schrijver van het Evangelie en de Apocalyps) en Christian Rosencreutz (die de inwijdingweg naar de Chymische Bruiloft volgde). Wat is het wezen van deze drie grote composities? Kunnen we ze met elkaar in verbinding brengen, waardoor ze in een wijder perspectief komen te staan?

Voordracht 1. De Tempelbouw van Salomo door Hieram,

staat in het verlengde van het scheppingsverhaal (Kaïn en Abel), de zondvloed (Ark van Noach) en de uittocht uit Egypte (Ark van het Verbond). Op de tempelbouw van Hieram zijn de vrijmetselaarstradities en de tempeliersstroming gebaseerd. Bij de vernieuwende kunstimpuls op het Münchener Congres in 1907 was de zaal-inrichting met de beide Tempelzuilen Jachin en Boas de opmaat tot de bouw van de nieuwe inwijdingstempel: het Eerste Goetheanum.

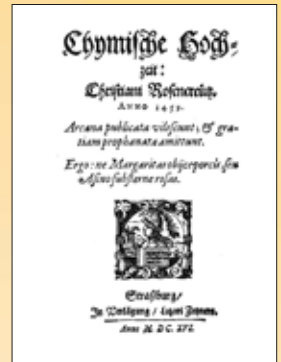
Voordracht 2. Het Evangelie - de 'Symfonie van het Wereldwoord' - en de Apocalyps van Johannes.

Het Evangelie beschrijft de waarheid omtrent de inwijding, ook over de eigen inwijding van deze 'rijke jongeling', de Apocalyps vertelt in beelden over de weg van de inwijding. Het wezenlijke van die weg is vooral het omgaan met en het overwinnen van alle verschillende vormen van het kwaad en de transsubstantiatie: de omvorming van de fysieke stoffen. Het is een weg om te leren in de hemel te schouwen. Steeds zijn er zeven trappen van bewustzijn, om tenslotte tot het Ik-Ben wezen te komen en daar het hemelse huwelijk bij te wonen.

Opvoering Chymische Bruiloft van Christian Rosencreutz Euritmisch vertolkt, met toelichting van Jaap Sijmons

Goede Vrijdag 14 april, 20.00 uur. De toegang is € 15.

Wij zijn zeer verheugd dat het kunstzinnige programma over de *Chymische Bruiloft van Christian Rosenkreutz*, dat afgelopen 28 en 29 oktober 2016 op het toneel gezet werd in de conferentie in Antropia nu ook in Den Haag wordt opgevoerd. Christian Rosencreutz krijgt op oudere leeftijd in de week voor Pasen een uitnodiging om de Chymische Bruiloft bij te wonen. Nadat hij zijn aarzelingen heeft overwonnen gaat hij op weg en maakt hij in zeven dagen een heel bijzondere inwijdingsweg door. In een levendige afwisseling van kunstzinnige bijdragen in spraak, muziek en/of euritmie en een inhoudelijke toelichting door Jaap Sijmons kunnen wij deze zeven inwijdingsdagen mee beleven. De *Chymische Bruiloft* is intuïtief geschreven door Johann Valentin Andreae toen hij 16 jaar was. Het werd gepubliceerd in 1616. Deze opvoering vormt een mooie voorbereiding op het Opstandingsfeest.

Christus' opstanding met Pasen in de muziek

Dinsdagavond 18 april, 20.00 uur. De toegang is € 15.

Marc van Delft

Hoe hebben de grote componisten de opstanding in hun muziek uitgebeeld? Het 'Et ressurexit' uit het Credo in de Mis. De toonsoorten C, D, A en E groot als opstandings- (en zonne-) toonsoorten. C-D-E als opstandingsthema bij Bruckner en andere componisten. De tonen C-D-E als beeld van Goede Vrijdag, stille zaterdag, paaszondag. De E (de 3e toon) als beeld van 'de derde dag'. Over de gregoriaanse oorsprong van dit idee in een middeleeuws kerkreliëf.... E groot als meest hemelse Opstandingstonsoort van de paaszondag. De toonsoort E dur als opstandingstonsoort bij Bruckner en Messiaen en andere componisten.

Liederen van de Christengemeenschap. E groot als Zonne-Leeuwtoonsoort in samenhang met het Marcus-evangelie.

Dynamische Oordeelsvorming en de kunst van het vragen stellen Ron Henkes

Woensdag 3 en 17 mei, 20.00 uur. De toegang is € 10 per avond.

Alledaagse vragen zijn het: Dit voelt niet goed. Hoe zit dit in elkaar? Wat zal ik doen? Wat moet er gedaan worden? Een ieder kent ze. Hoe kom je uit zo'n kluwen van vragen? Gevoel, denken en willen lopen door elkaar. Lex Bos heeft hier jarenlang onderzoek naar gedaan en ontdekte welke processen steeds doorlopen worden bij groepsoverleg en oordeelsvorming. Uitgaande van een gevoel doorloopt oordeels-

vorming een lemniscaat langs het waarnemen, denken, willen en handelen. Lex Bos heeft met anderen de Stichting Dialoog (www.dialoog.net) opgezet om mensen hierin vaardig te maken. Ron Henkes van Dialoog zal ons uitleggen, maar ook met ons praktisch oefenen hoe dit gaat. Hoe herken je het proces van oordeelsvorming, hoe help je elkaar er mee en kom je tot een gezamenlijk plan? Hoe kun je actief luisteren en de juiste vragen stellen? Een goed gesprek is niet vanzelfsprekend. Vanuit echte interesse vragen stellen brengt je met anderen in contact. Goede vragen stellen is een efficiëntere weg naar een gedegen oordeel, of plan, dan elkaar te overtuigen van het eigen gelijk. Met Dynamische Oordeelsvorming krijg je een instrument in handen waarmee je al die verschillen ruimte geeft en op een systematische manier behandelt. Vragen stellen kan iedereen.... denken we. In deze twee avonden onderzoeken en oefenen we wat ons helpt en niet helpt om in gesprek te komen. Welke soorten vragen zijn er en wat is hun werking? Waarom is het zo belangrijk de juiste vraag te stellen, hoe doe je dat en wat levert het op?

Omvormingsprocessen in de Chymische Bruiloft
Woensdag 10 mei, 20.00 uur. De toegang is € 10.

Lisette Buisman

Het boek over de *Chymische Bruiloft* vond zijn weg in een wereld die aan het veranderen was. Het is een boek vol geheimen in een literaire sprookjesachtige vorm. De oude initiatie moest worden omgevormd naar een bewustzijn dat de moderne mens in zich op zou kunnen nemen. In de *Chymische Bruiloft* spiegelt zich herhaaldelijk de overgang van een in het gemoed wortelend instinctief gevoel, naar een vrij individueel verstandelijk kennen. Daarom is niet alleen noodzakelijk om de dood als iets geestelijks te leren doorschouwen, maar ook wordt de dodende kennis zelf in levenskracht omgezet. In dit verhaal gaat Christian Rosenkreutz op reis en maakt in zeven dagen een initiatie door. Een occulte belevens... op de dag, in de nacht en in de droom. De omvormingsprocessen - in beelden uitgedrukt- willen we deze avond omarmen door samen met hem op reis te gaan.

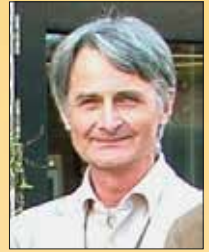

Steiner's beeldengroep, de mensheidsrepresentant
Dinsdag 23 mei, 20.00 uur. De toegang is € 10.

Ton Jansen

Geen gewoon kunstwerk is het, de houten beeldengroep met de Mensheidsrepresentant midden tussen Lucifer en Ahriman, die Rudolf Steiner aan het einde van zijn leven schiep. Want zoals Rudolf Steiner meedeelde was dit standbeeld in wezen 'slechts de sluier ... voor een onzichtbaar standbeeld': 'de nieuwe Isis, de Isis van een nieuw tijdperk'. Deze was echter als het ware in slaap verzonken. En zoals vroeger in de oude mysteriën boven het beeld van Isis in Saïs geschreven stond: 'Ik ben het Al. Ik ben het verleden, het heden en de toekomst. Mijn sluier is door geen sterveling nog opge-licht', zo zijn thans in de nieuwe mysteriën boven de slapende nieuwe Isis de woorden

te lezen: 'Ik ben de mens. Ik ben het verleden, het heden en de toekomst. Mijn sluier zou iedere sterveling moeten oplichten'. Als middelpunt van het Eerste Goetheanum gedacht, werd dit standbeeld voor de vernietiging door het vuur behoed, zodat ook thans nog iedereen dit beeld kan aanschouwen. Wat zegt het ons? Welke geheimen bevat het, wat wil het zeggen om de sluier van deze 'slappende Isis', de goddelijke Sofia, op te lichten? In zijn boek over «De Mensheidsrepresentant» gaat Sergej Prokofieff diep op al deze vragen in. Wij willen aan de hand van Prokofieff's boek proberen het geheim van de slapende Isis nader te komen en een tipje van haar sluier op te lichten.

Wegen en dwaalwegen in de moderniteit

Mathijs van Alstein

Dinsdag 30 mei, 20.00 uur. Toegang € 6,00; vrienden gratis.

Deze avond wordt georganiseerd door de Stichting Diodato Pro Libris, de vriendenstichting van de Haagse Boekerij. Met boekentafel.

De moderne tijd associëren wij met snelheid, innovatie en globalisering. Hierin liggen grote kansen maar ook, zoals alsmaar duidelijker wordt, grote valkuilen. De twintigste eeuw kent wat dit betreft haar gelijke niet: geen enkele eeuw heeft tegelijk zulke ontwikkeling, als zulke afronden blootgelegd. Wat is hier gebeurd? Wat heeft hier gespeeld?

In deze voordracht worden een aantal spirituele achtergronden van de moderniteit toegelicht. Pas vanuit deze achtergronden wordt het mogelijk onze wereld te begrijpen en ons te oriënteren in een ontwikkeling, die nog steeds op de rand van haar ontspringing balanceert.

Mathijs van Alstein schreef het boeiende nawoord bij *De strijd om het mens-zijn*, een bundel voordrachten van Rudolf Steiner.

Die Kunst der Fuge van Bach – een mysterie?

Theo Nederpelt

Woensdag 31 mei, 20.00 uur. De toegang is € 10.

Over Bachs bedoelingen met *Die Kunst der Fuge* heeft men lang in het duister getast.

Het werk bestaat uit een twintigtal fuga's, duurt in zijn geheel zo'n anderhalf uur en is gebouwd op één thema. De afzonderlijke fuga's zijn wondertjes van compositiekunst. Heeft Bach een demonstratie willen geven van zijn meesterschap of heeft hij er achterliggende ideeën mee willen uitdrukken? Geen enkele aantekening geeft aan wat Bach beoogd heeft met dit werk. Maar achter de schijnbaar uitgedachte 'kunstigheden' zit een diepe muzikaal-emotionele inhoud verborgen. De verschillende fuga's in dit werk zijn zó verschillend van stemming, karakter en beeldende inhoud dat het alleen maar de grootste bewondering kan wekken dat zo'n technisch-analytisch ogend werk zulke schoon-

heden bevat. De pianist en componist Theo Nderpelt heeft zich tientallen jaren verdiept in *Die Kunst der Fuge* en heeft veel vragen en onduidelijkheden kunnen oplossen. Zijn boek *'J.S. Bachs meesterwerk - Die Kunst der Fuge - een menselijk document'* geeft hier interessante informatie over. Theo zal ook enkele fuga's voor ons spelen.

Spiritualiteit in de bouwkunst

Woensdag 7 juni, 20.00 uur. De toegang is € 10.

Albert Vlug

Het is een ambitieuze uitdaging voor de moderne mens om wetenschap en techniek weer in de sfeer van de kunst te brengen. 'Best practices' uit het verleden kunnen daarbij helpen. Om iets van een vroegere spiritualiteit van onze cultuur in herinnering te brengen, is het beleven van oude kerkgebouwen interessant. Juist omdat oude kerkgebouwen bedoeld zijn als ruimten om spiritualiteit te ervaren. En omdat het ontwerp van dergelijke monumenten, zoals dat ook nu nog voor ons waarneembaar is, een heel duidelijk spiritueel inspiratie blijkt te hebben. In deze voordracht staan de Hagia Sophia in Istanbul en het Vaticaan in Rome centraal. Om op basis van het ontwerp van deze kerkgebouwen de achterliggende geestgesteldheid van de betreffende kunstenaars op het spoor te komen, wordt de Europese bouwkunst in vogelvlucht bekeken. De geheime leringen van Pythagoras, die hun oorsprong hebben in de Perzische mystiek, blijken een belangrijke rol te spelen. Een verrassende ontdekking van deze beschouwing is dat er een gevecht tussen 'leven en dood' lijkt plaats te vinden in Europa: de Godsbeelden van oost en west zijn wel heel verschillend, in meetkundig, theologisch en spiritueel opzicht. Ook ontstaat er vanuit de architectuur een vermoeden over de oorspronkelijke impuls van de Islam en het Christendom.

Cursus Muzikale archetypen in de toonsoorten

Toonsoorten, intervallen en melodietypen en hun betekenis voor de muziek. Met vele fraaie auditieve voorbeelden

Marc van Delft

Dinsdag 9 mei, 20.00 uur: Planetenstemmingen in de muziek. De toegang is € 10.

De betekenis van de toonsoorten in samenhang met de 7 tonen van de toonladder, de 7 / 14 intervallen, de muzikale functies (plaats en functie in de toonladder) en het gebruik van de toonsoorten in de muziekliteratuur. Dit alles geardeerd met vele fraaie auditieve voorbeelden.

Dinsdag 16 mei 20.00 uur: De dierenriem in samenhang met de toonsoorten. De toegang is € 10.

De betekenis van de toonsoorten in samenhang met het licht-donker van de kruizen en mollen. De donkere winter- en herfsttoonsoorten, de lichte lente- en zomertoonsoorten, en het gebruik van deze toonsoorten in de muziekliteratuur. Dit alles geardeerd met vele fraaie auditieve voorbeelden (naar boeken van Hermann Beckh, Friedrich Oberkogler, Sigismund von Gleich en Ute Knochenhauer).

Twee hele dinsdagen: 13 & 20 Juni, 10.00 uur inloop - tot ca. 18 uur. De toegang is € 40 per keer, exclusief de maaltijden. Reductie in overleg; oud-cursisten: € 25 per keer. Deze twee daagse cursus gaat door bij voldoende aanmeldingen: marcvandelft@gmail.com

De zeven tonen van de diatonische toonladder hangen samen met de zeven planeten, in dezelfde volgorde als de zeven weekdays en de volgorde van de kosmische evolutie. Daarvan afgeleid horen daar 2 x 7 intervallen bij. Ook wordt aandacht besteed aan de samenhang van de toonsoorten met de dierenriem, c.q. het jaarverloop. In voorbeelden horen we hoe de grote componisten intuïtief de meest geschikte toonsoorten hebben gebruikt om hun stemmingen te kleuren. Tijdens de cursus komen verder de meest diepgaande esoterische verbanden tevoorschijn die in de muziek liggen verborgen als 'openbaar geheim'. Deze cursus is van belang voor dirigenten en uitvoerders, omdat men zonder begrip van het wezen der toonsoorten en de taal en het wezen van de muziek, de muziek niet goed kan 'begrijpen' en uitvoeren. Voor een uitgebreide toelichting, zie www.marcvandelft.nl.

Algemene Informatie

Alle activiteiten vinden plaats in De Zalen, Riouwstraat 1, Den Haag. Reserveren is voor een aantal activiteiten gewenst (zie de informatie bij de activiteiten).

Vriendenpas

Een Vriendenpas kost € 75 voor het najaar 2016 en voorjaar 2017 en is aan te vragen via het formulier op de website of telefonisch via 06-53271035. Hiermee heeft u toegang tot alle voordrachten, maar niet tot de cursussen en de opvoering van de proloog van Johannes.

Ooievaarspas en studenten

Houders van een Ooievaarspas en studenten kunnen 50% reductie krijgen op alle activiteiten, tenzij anders aangegeven.

Zie verdere en actuele informatie: www.antroposofie-denhaag.nl

De Zalen, Riouwstraat 1, 2585 GP Den Haag

info@antroposofie-denhaag.nl, tel: 0653271035

Bankrekening: NL62INGB0000678486

Er is een nieuwe website WWW.ANTROPOSOFIEDENHAAG.NL waar alle antroposofische en daaraan gelieerde initiatieven en activiteiten in Den Haag worden vermeld. Zij zullen zo nu en dan een Nieuwsbrief verzorgen.